

Tázání a odpovědnost

Celý vesmír, v němž je naše planeta jen nepatrnou částíčkou, je založen na výzvách a odpovídání (anglicky se to řekne: challenge and response, ale je třeba to aplikovat naprosto generálně, nejen pro živé, ale i pro před-živé události-jsoucna). Ovšem to, že nějaké jsoucno (pravé, tj. jsoucno-celek) na něco odpovídá, ještě zdaleka neznamená, že odpovídá „správně“, zejména to však neznamená, že odpovídá „odpovědně“, tj. vědomě, s vědomím, na co odpovídá a jak na to odpovídá. V odpovídání, tj. reagování nějakého jsoucna velmi nízké úrovně, např. molekuly, atomy nebo subatomární částice, může tu a tam dojít k různým odchylkám od nejpravděpodobnějších forem odpovědí, ale pokud se takové odchylka neocitne v širším kontextu, kde pak přestává být pouhou nepřesností nebo nahodilostí, ale začíná mít širší význam, zanikne takřkajíc „v davu“. Odchytky na těch nejnižších úrovních musí nějak nabýt masových forem, aby na nich mohlo být založena něco významnějšího nebo zcela významného. Problém zřejmě souvisí s možností nějakého zesílení nepatrných a jakoby efemérních odchylek. Ovšem takové zesílení by bylo za běžných okolností ještě nepravděpodobnější než odchylka sama. Pokud bychom měli počítat s nějakým zesílením cíleným, k určitým cílům zaměřeným, musili bychom počítat také s aktivní selekcí ze strany onoho zesílení (nebo toho, co takového zesílení používá). K něčemu podobnému však dochází v říši živých bytostí. Pokud zatím víme, jsou živé bytosti schopny takových odchylek velmi cíleně využívat, dokonce je „uměle“ udržovat k dispozici a vytvářet si jakási schemata či modely, díky kterým může živá bytost (jednobuněčný živok, rostlina a/nebo živočich) cíleně dosahovat toho, co by se náhodně mohlo stát jen naprosto výjimečně a s vysokou nepravděpodobností. Můžeme tedy předpokládat, že organismy jsou zároveň jakýmsi zesilovacími systémy nepravděpodobných reakcí či odpovědí nižších úrovní, ale zároveň také jakýmsi provokatéry a multiplikátory takových reakcí či odpovědí. Ještě komplikovanější situace ovšem nastává tam, kde v stupuje na scénu vědomí a schopnost uvědomovat si jak podněty reakcí, tak reagování samo (tedy i jednotlivé reakce čili odpovědi na ony podněty). Vědomí samo funguje jako další, velmi mocný zesilovací (i zeslabovací) systém. O odpovědnosti tedy můžeme v plném smyslu hovořit teprve tam, kde už mohlo zafungovat, zapůsobit vědomí. A protože vědomí má vždycky také určitou „tápavou“ složku, neboť se vždycky ze změní smyslových informací musí pokoušet vydolovat něco smysluplného, musí všude tam, kde se vědomí ustaví a začne pracovat, objevit onen zvláštní jev, jímž je tázání. Proto všude, kde se objevují „odpovědi“ na otázky, musí dříve nebo později dojít také k formulaci oněch otázek – a často k formulaci, která pak vede k jiným než dosavadním způsobům odpovídání.

(Písek, 050801-3.)